Asia: Valtioneuvoston kirjelmä eduskunnalle komission ehdotuksesta Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiiviksi maaperän seurannasta ja kestokyvystä (U 57/2023 vp)

Eduskunta
Eduskunnan ympäristövaliokunta

Asiantuntijalausunnon esittäjä: Tapio Salo

Luken asiantuntijalausunto

1 Johdanto

Komissio julkaisi 5.7.2023 ehdotuksen maaperän seurantaa koskevasta direktiivistä sekä asiakirjat liittyen vaikutustenarviointiin. Direktiiviehdotuksen tavoitteena on luoda yhtenäiset puitteet maaperän tilan seurannalle Euroopan unionissa sekä parantaa maaperän terveyttä siten, että terve maaperä saavutetaan unionin alueella vuoteen 2050 mennessä. Direktiivin tavoitteena on myös ylläpitää maaperän terveyttä siten, maaperä pystyy tuottamien riittävästi ekosysteemipalveluja ympäristön, yhteiskunnan ja talouden tarpeiden näkökulmasta. Maaperän tuottamia ekosysteemipalveluja ovat mm. ruuan, puuaineen ja kuitujen tuotanto, veden varastoiminen ja suodattaminen, maaperämikrobien toiminta, ravinteiden varastointi ja kierrätys, sekä hiilen varastointi. Komission mukaan maaperän tila on heikentynyt kaikissa jäsenvaltioissa ja heikentyminen pahenee edelleen. Direktiiviehdotus sisältää toimenpiteitä, jotka koskevat maaperän tilan seurantaa ja arviointia, kestävää maankäyttöä sekä pilaantuneita alueita.

2 Lausunto

Direktiiviehdotus nostaa esiin maaperän kestävään käyttöön liittyvän neuvonnan ja koulutuksen tärkeyden. Koulutusta ja tukea tulisi antaa toimijoille, maanomistajille ja relevanteille viranomaisille. Lisäksi ehdotuksessa todetaan, että jäsenvaltioiden tulisi myös lisätä maaperätietoisuutta ja -tutkimusta, sekä edistää kestävän maaperän hoidon käytänteitä. Koulutukseen panostaminen on kannatettavaa, sillä kaikki maaperän merkitykseen elämää ylläpitävänä biosfäärin osana liittyvän tiedon lisääminen yhteiskunnassa parantaa mahdollisuuksia ylläpitää ja parantaa maaperän terveyttä tulevaisuudessa. Koulutuksen ja neuvonnan tulee pohjautua tutkittuun tietoon ja onkin tärkeää ylläpitää kansallista korkeatasoista maaperätutkimusta, jotta mm. suositeltavissa kestävän maaperänhoidon käytänteissä tulee otetuksi huomioon maaperän ominaispiirteet ja ilmasto-olosuhteet Suomessa.

Luke yhtyy valtioneuvoston varaukselliseen kantaan terveen maaperän määritystavassa, jossa maaperä luokiteltaisiin epäterveeksi yhdenkin raja-arvon ylittäessä. Direktiivin mukaan maaperä olisi terve, mikäli ehdotuksen liitteissä (I A ja I B) listatut kriteerit täytetään ja maaperän ei katsota olevan terve, jos yksikin kriteereistä jää saavuttamatta. Se, että yhden seuratun indikaattoriominaisuuden jääminen tavoitearvojen ulkopuolelle johtaa siihen, että maaperän katsotaan tarvitsevan kunnostustoimia, on hyvin tiukka jako ja sen oikeutusta on vielä syytä arvioida kriittisesti.

Luke yhtyy valtioneuvoston kantaan jouston tarpeesta muuttujien ja indikaattoreiden määrittämisessä. Direktiiviehdotuksessa esitetyt maaperän

terveyden seuraamiseksi esitetyt mittaukset eivät kaikilta osin sovellu Suomen maaperän tilan seurantaan. Osa esitetyistä kriteereistä on sellaisia, että niille tulee asettaa kansallisesti kynnysarvot, mikä edellyttää lisätutkimusta. Tällainen on esimerkiksi helppoliukoisen fosforin pitoisuuden mittaaminen Olsenin menetelmällä. Osa kynnysarvoista on asetettu siten, että ne eivät tue Suomen olosuhteissa huonontuneiden maaperien tunnistamista (esim. hiili/saves-suhde).

Luke katsoo, että osa direktiiviehdotuksen näytteenkeruu- tai analysointimenetelmistä on nykyisessä muodossaan sopimattomia Suomessa esiintyville maannoksille, esim. kerrostuneille metsämaannoksille sekä turvemaille. Esimerkiksi turvemaiden maan orgaanisen hiilen määrän muutosten määrittäminen hyödyntäen turvenäytteitä on esitetyssä viiden vuoden seurantafrekvenssissä mahdotonta: muutos on suhteessa hiilivaraston kokoon niin vähittäinen, että viiden vuoden tarkastelujaksolla sen estimointi edellyttäisi epärealistisen suurta näytemäärää jonka määrityskustannukset olisivat hyötyihin nähden liian korkeat.. Myös muilta osin esitetyt mittaukset eivät huomattavalta osin sovellu turvemaille tai muille orgaanisille maille, joita on Suomen lisäksi runsaasti muuallakin Euroopassa. Turvemaiden osalta viitataan epämääräisesti ennallistamisasetukseen, mikä luo vaikutelman, että turvemaiden tilaa ei tarvitse arvioida, koska kaikki ihmiskäytössä olevat turvemaat/orgaaniset maat tullaan ennallistamaan. Toisaalta liitteen A1 mukaan orgaanisten maiden osalta seuranta orgaanisen hiilen määrässä ulotetaan myös luonnontilaisille soille, mikä ei ole tarkoituksenmukaista eikä linjakasta. Turvemaiden osalta olisi syytä harkita voidaanko seurannoissa hyödyntää esimerkiksi LULUCF-asetuksen laskelmia varten kehitettyjä menetelmiä maaperän hiilitaseiden laskennassa. Näitä menetelmiä on kuitenkin kehitetty jo pitkälle ja kehittäminen jatkuu edelleen.

Direktiiviehdotuksen mukaan myös maaperämittaukset ja niiden perusteella tehtävä maaperän terveyden arviointi tulisi tehdä vähintään viiden vuoden välein. Indikaattoriarvojen perusteella terveeksi määritellyn maan kunnon arvioiminen viiden vuoden välein ei ole tarkoituksenmukaista, jos direktiivin voimaan tultua negatiivisesti maaperän terveyteen vaikuttavia käytäntöjä tulee välttää. Maaperässä muutokset tapahtuvat hyvin hitaasti, joten myös ei-terveen maan kunnostustoimien vaikutuksien seuraamista viiden vuoden välein tulisi huolellisesti harkita. Jo olemassa olevat maaperän seurantaverkot ja niiden hyödyntäminen tulevien seurantojen toteutuksessa on kriittisen tärkeää, koska niiden avulla voidaan saavuttaa aikasarjoja, joiden ajallinen kattavuus on riittävä trendinomaisten ilmiöiden havaitsemiseksi. Esimerkiksi metsämailla 10 vuoden välein tapahtuva seuranta voisi usein olla riittävä. Ajallisen jouston lisäksi olisi syytä arvioida kriittisesti tiettyjen koko unionin alueella mitattavien kriteereiden mittaamisen laajuutta, jos ne eivät ole olennaisia paikallisissa olosuhteissa. Näihin kuuluu mm. suolaantuminen boreaalisilla sisämaan metsämailla.

Esitetty laki Soil Monitoring Law luo velvoitteen seurata maaperän tilaa kansallisesti rahoitetulla näytealaverkostolla, jollainen Suomessa on valmiina peltomaiden kohdalla. Metsämailla koealaverkoston pohjan muodostaa VMI8:n pysyvien koealojen verkosto (631/3000 kohdetta). Metsiä koskeva seuranta edellyttäisi tuhansien näytealojen mittaamisen viiden vuoden välein. Näin tiheä näytteenotto ei ole tarkoituksenmukaista, mutta asia voitaisiin ratkaista esimerkiksi niin, että näytteenotto porrastetaan eri kohteille eri vuosina. Selvitys lain edellytykset täyttävän näytealaverkoston koosta ja rakenteesta on vielä tekemättä, joten kokonaiskustannuksia ei voida arvioida.

Valtioneuvoston esittämät varaukset seuraamusten ja oikeusvaatimusten osalta ovat perusteltuja, ja jatkotyössä on varmistettava yhtenäisyys muun kansallisen lainsäädännön kanssa. Seuraamisten vaikutukset käytännön toimijoihin maa- ja metsätaloudessa on myös arvioitava huolellisesti.

Laatijat:
Tapio Salo, Helena Soinne, Eeva Vainio, Hannu Ilvesniemi, Visa Nuutinen, Raisa Mäkipää, Päivi Mäkiranta, Raija Laiho, Tiina Nieminen, Hannu Fritze, Taina Pennanen, Sirpa Piirainen

3 Lausunnon tiivistelmä

Direktiiviesityksessä on hyviä toimintamalleja maaperän hyvän tilan varmistamiseksi tulevaisuudessa. Valtaosa toimenpiteistä ja tarkasteluista kohdistuu peltomaihin. Suomen näkökulmasta on tärkeää, että metsiä ja turvemaita koskevat tavoitteet ovat oikein kohdennettuja. On keskeistä, että seurannassa hyödynnetään jo olemassa olevat seurantaverkostot, ja niiden seurantaan turvataan riittävät resurssit.

Sirpa Thessler

Johtaja, Luonnonvarat

Hyväksytty Luken prosessinhallintajärjestelmässä 23.10.2023 klo 11:57:30.

Asiantuntijalausunnon valmistelijat:
Tapio Salo
Tapio Salo

Liitteet: MaaperänTerveyslain lausunto Luke

Tiedoksi: